

TAKSİM MEYDANI OSMANLI'DAN BERİ SÜREKLİ KİMLİK DEĞİŞTİREN AMA HER AN YAŞAYAN BİR ALAN

Tarih Taksim'de yazıldı

OLAYLARLA TAKSİM MEYDANI

● 31 Mart 1325 (miladi takvimle 13 Nisan 1909), Taksim Kışlası'ndaki avcı taburuna bağlı askerler subaylarına karşı ayaklandı. Giderek yayılan olaylar Hareket Ordusu tarafından bastırıldı.

● 6-7 Eylül 1955, Atatürk'ün evine bomba atıldığı haberi üstüne Taksim'de toplanan gruplar, Beyoğlu'nda azınlıkların dükkanlarına, evlerine, kiliselerine saldırdı.

● 27 Kasım 1970 gecesi Kültür Sarayı'nda bilinmeyen bir nedenle yangın çıktı.

● 1 Mayıs 1977'de alanda toplanan kalabalığın üzerine ateş açıldı, çıkan panikte 34 kişi öldü.

● 3 Haziran 1977, Demirel'in suikast uyarısına rağmen Ecevit meydana 300 bin kişinin katıldığı bir miting düzenledi.

● 29 Aralık 1994, The Marmara'nın kafesinde bomba patladı, Onat Kullar ve Yasemin Cebenoyan öldü.

● 13 Şubat 1993 Cumhurbaşkanı Turgut Özal, özel izinle Bosna mitingi düzenledi.

● 28 Şubat 1994 Başbakan Tansu Çiller, Ata'ya Saygı mitingi düzenledi. MHP dışında muhalefet partileri katılmadı.

● 10 Nisan 1994, İslamcılar Gorajde'deki katliam sonrasında protesto gösterisi düzenledi.

● 29 Ekim 1994 Cumhuriyet Bayramı ilk kez bildik resmi tören anlayışının dışında kutlandı. Pop müzik şarkıcıları, İbrahim Tatlıses ve Orhan Gencebay da sahneye çıktı.

FOTOĞRAF: SEBATTİ KARAKURT

OSMANLI'DA TÜRÜNÜN İLK ÖRNEĞİ

1864'de Taksim'deki Hıristiyan mezarlıklarının Şişli'ye taşınmasıyla birlikte boşalan alana bir bahçe yapılması düşünüldü. Osmanlı'da türünün ilk örneği olan Taksim Bahçesi'nin tamamlanması beş yıl sürdü. Tamamlandıktan sonra, her yaz öğleden sonra müzik çalınan Taksim Bahçesi, Pera halkının en gözde gezinti yeri oldu.

STADIN İLK MİLLİ MAÇI 2-2 BERABERE

İstanbul'da futbola ilginin giderek artması üzerine Çelebizade Said Tefik Bey Taksim Kışlası'nı bir futbol alanı haline getirdi. 1923 yılında avluya 4 bin kişilik kapalı tribünler yapıldı. Taksim Stadı'nda Türkiye ilk milli maçını Romanya'ya karşı oynadı ve berabere kaldı. Stad 1940'da yıkıldı.

KAİDESİ VAR KENDİSİ YOK HEYKEL

1940 yılında, yıkılan kışla yerine ağaçlar, çiçekler dikildi. İmar planı dönemin belediye başkanı Lütfi Kırdar tarafından yürütüldü. 1944'de Taksim Gezisi'nin meydana bakan ön kısmına Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün at üzerindeki heykelinin kaidesi inşa edildi ancak heykel hiçbir zaman dikilemedi.

İstanbul'un orta yeri Taksim

Meydanlar ne işe yarar?

Siz hangi iş için kullanmak istiyorsanız, o işe yarar. Buluşmaya, gelip geçenleri seyretmeye, gelip geçmeye, sesini duymaya, miting yapmaya, provokasyon yapmaya, Atatürk Anıtına çelenk koymaya, konser düzenlemeye, milli maçları kutlamaya... Taksim de bütün bu işler için kullanıldı.

Meydan, merkez midir?

Hem de o kadar merkez ve merkezidir ki, ülkelerin tarihindeki önemi hiç değişmeden kalır, anlamı zamanla değişse de. Dün 6 Eylül'de azınlıkların dükkanlarını yakıp yıkmak için toplanılan, 6.Filo'nun nezdinde emperyalizme karşı çıkan, işçilerin 1 Mayıs bayramını kutlamak için biraraya gelinen yer, bugün "En büyük Türkiye" diye bağırıp yerlerde timsah yürüyüşü yapanların buluşma yerine dönüşür, yarınki simgesel cami tartışmalarının merkezi olur. Ne yazık ki 20 yıl önce, 1 Mayıs 1977'de de, 34 kişinin öldüğü yer olmaktan kurtulamaz!

Meydan kimindir?

Meydanda hepimizden bir parça var. Hepimiz meydanın bir parçası olmalıyız. Zaten öyle değil mi?

İstanbul'dakilerin, İstanbul'dan gelip geçmişlerin her halini bilir Taksim Meydanı. Annesinin elinden tutmuş sürüklenen çocukluk halimizi, Cennet Bahçesi'ne ya da Ortaköy'e uçarak inen okuldan kaçmış halimizi, diğerleriyle birlikte aynı sloganı haykıran hayatın bütün çözümlerini bilen gözüpek halimizi, Sinema Günleri'ne yetişmeye çalışan telaşlı halimizi, kitapları tek tek elleyip seçmeye giden bol vakıtlı halimizi, meydanı gören bir yerde kahve içip açılmaya çalışan mahmur halimizi, gecenin bir yarısına kadar içmiş sarhoş eve dönüşlerimizi, yorgun, umutsuz, düşünceli, her halimizi bilir...

Biz de onun her halini biliyoruz. Aramızda teklif yok Taksim Meydanı'yla, 40 yıllık karı-koca gibiyiz.

Aysıt Yılmaz

BAHÇESİ, STADI, ANITI

Taksim Bahçesi'nde balolar

Sayfa 66

90 SONRASI TAKSİM

Meydan'ın yeni kimliği

Sayfa 69

24 SAAT UYANIK MEYDAN

Bu meydanda hayat var

Sayfa 72

BAHÇESİ, GEZİSİ, STADI, ANITI, KÜLTÜR MERKEZİYLE TAKSİM MEYDANI

Taksim Stadı ve ilk milli maç

Taksim adı I. Mahmud tarafından yaptırılan su dağıtım yeri olan taksim veya maksemden geliyor. Meydanın bulunduğu yerde önceleri mezarlıklar ve bazı elçiliklerin köşkleri vardı. Daha sonra burada yapılan Taksim Kışlası'ndan dolayı, alanın belli bölümleri talim yeri olarak kullanıldı. Ancak cumhuriyetten sonra anıtın yapılmasıyla birlikte alan düzenlenebildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında futbol karşılaşmaları için kullanılan Taksim Kışlası 40'lı yıllarda yıkılarak yerine Taksim gezisi açıldı.

Taksim Bahçesi'nde balolar

TAKSİM Bahçesi, Taksim Gezisi'nin arkasında, eski Sheraton, bugünkü Ceylan Otel'i'nin bulunduğu yerdedi. Topçu Kışlası'nın bulunduğu bu alanda daha önce geniş bir çayırık içinde Ermeni mezarlığı ve devamında da servi ağaçlarıyla birlikte büyük bir müslüman mezarlığı vardı. Boğaz ve Haliç manzaralı bu geniş çayır mezarlıkta pa-dışaha ait bahçelere bakmakla görevli bir grup bostancı, üstü kiremit çatılı, etrafı açık pavyon şeklindeki ahşap kahvede isteyene nargile ve kahve veriyordu. 1857'de belediye altıncı dairesinin kurulmasıyla başlatılan imar hareketinde Pera halkının gezinti ve eğlence ihtiyacını karşılayacak bahçeler planlandı. Seçilen yerlerden biri de Fransızlar'ın "Grand Champ des Morts" dedikleri Topçu Kışlası, Beşiktaş'a inen yollar ve Pangaltı'daki Harp Okulu ile çevrili bu alandı.

MODERN ANLAYIŞ

Mezarlığı tümüyle kaldırmanın güçlüğünden olsa gerek çeşitli projelerden hiçbirini uygulanamadı. 1870'de daha sınırlı bir alana, Topçu Kışlası ile Gazhane Caddesi arasında kalan bölüme İngiliz tarzı bir bahçe inşa edildi. 5 Haziran 1939'da dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün aynen uygulanmasını istediği nazım planı gereği bölge yeniden düzenlendi. Belediye Başkanı Lütfü Kırdar'ın diğer Avrupa kentlerini örnek alarak başlattığı çalışmalar doğrultusunda Taksim Gezisi'nin arkasındaki Belediye Bahçesi de modernist bir anlayışla yeniden düzenlendi. Kuruyan bahçeye yeni ağaçlar dikildi, yollar yeniledi, terk edilmiş binalar yıkıldı.

BELEDİYE BAHÇESİ

1930-50 yılları arasında canlı sayılabilecek bir kent yaşamı vardı. Kentte bir yandan cumhuriyet bayramları kutlanır, bir yandan da karnavallar düzenlenirken Taksim Bahçesi'nde de yılbaşı baloları yapılıyordu. En son şekliyle 4 Ağustos 1939'da açılan Belediye Bahçesi'ndeki Belediye Gazinosu'nun yerine Sheraton Otel'i yapıldı. 1969'da temeli atılan otel 1975'de açıldı.

Güney BARIŞ

Taksim gezisinin yerinde daha önceleri 1812 yılında inşa edilmiş Topçu Kışlası bulunuyordu. Kışlanın önündeki geniş arazi talimhane olarak kullanılır, Topçu Tugayı burada top atışları yapardı. Mütarekeden sonra bina bir süre Senegalli askerlerin işgalinde bulunduğu Makmohan Kışlası diye anıldı. Senegalli askerlerin binayı terketmelerinden sonra Rus devriminden kaçıp İstanbul'a gelen Beyaz Ruslar kışla avlusunda at yarışları düzenlediler. Zamanla da futbol maçları yapılmaya başlandı. İstanbul'un işgalinden sonra Taksim Topçu Kışlası'nda hemen her cuma ve pazar günleri işgal kuvvetlerinin askeri takımları ile Türk takımları arasında maç yapılırdı. Müslüman Türk seyircileri, önceleri kendi takımlarını alkışlamaya cesaret edemiyorlardı. Ancak alınan birkaç galibiyetten sonra alkışlamaya ve tezahürat yapmaya, Türk futbolcularını yabancı bayrakların asılı olduğu Beyoğlu caddelerinde omuzlarının üzerinde taşımaya başladılar. İşgal yıllarında Türk takımları düşman askeri takımlarıyla toplam 80 maç oynadı, bunların büyük kısmı Taksim Stadı'nda yapıldı.

İstanbul'da futbola ilginin giderek artması üzerine, Spor Alemi dergisini çıkaran Çelebizade Said Tevfik Bey Taksim Kışlası'nı büyük masraflar yaparak tam bir futbol alanı haline getirdi. Ancak bazı Türk kulüpleri bu futbol alanını

boykot edince, Said Çelebi burayı bir Maltalya devretmek zorunda kaldı. Cumhuriyetin ilanından sonra Maltalı M. Bork İstanbul'u terk ederken sahayı yeniden Said Çelebi'ye devretti. Burayı yeniden işletmeyi göze alamayan Said Bey de, Menazırzade Abdülaziz Bey adında bir manifatura tüccarına devretti. 1923 yılından itibaren avlunun caddeye bakan tarafına 4 bin kişilik ahşap kapalı tribünler yapıldı.

HANIMLARA BEDAVA

Türkiye ilk milli maçını 26 Ekim 1923'de Romanya'ya karşı burada oynadı. İlk milli maç ve ilk milli takımın heyecanı, Taksim Stadı günün erken saatlerinden itibaren meraklıların akınına uğradı. Tribünlere sığmayan seyirciler taç ve aut çizgilerine kadar bütün sahayı doldurmuştu. Maç 2-2 bitti.

Kadınların maçları izlemesi için ilk duyuru yine Taksim Stadı'nda yapıldı. Kulüplerin de rızası alınarak stadyumun önündeki karatahanın üzerine "Hanımlara bedava" diye yazıldı. Seyircilerin bir bölümü maçlara eşleri, kızkardeşleri ve kızlarıyla gelmeye başladı. Kadınlar için saha kenarına özel koltuklar, iskemleler kondu. Yanında kadınlar gelenler de bu sandalyelerden faydalanabildiler.

1926 yılında Türk kız atletler ilk kez Taksim Stadı'nda yarıştılar. Bunlar Galatasaray Kulübü sporcularının kızkardeşleri ve kulüp üyelerinin yakınlarıydı.

Taksim Stadı'nda Beşiktaş ile As-

keri Sanayi takımları arasında yapılan maçta ise Türk futbolu ilk kurbannı verdi. Beşiktaş'ın genç futbolcusu Adil, kasıklarına gelen bir tekme sonucu yere yığıldı, uzun süre hastaneye kaldırılmak için bir araç bulunamadı. Hastaneye kaldırıldığına artık çok geçti.

Türkiye'de ilk milli binicilik yarışması ve 9 Eylül 1939 tarihindeki ilk gece maçı da Taksim Stadı'nda yapıldı.

Taksim Kışlası'nın yıkımına 1940 yılında başlandı. Yıkım temele inene kadar maçlar oynanmaya devam etti. Cem Atabeyoğlu, Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi'nde Taksim Stadı'nın yokoluşunu şöyle anlatıyor: "Ve sonra tarihe karşıtı koca kışla da o emektar Taksim Stadı da. Anısı günümüzde sayıları hayli azalmış bulunan yorgun beyinlerde kaldı..." İç bölümü oldukça yıpranmış olan tarihi bina yıkıldıktan sonra yerine Taksim Gezisi açıldı.

TAKSİM ANITI

Taksim Anıtı'nın alan düzenlemesi ve kaidesi mimar Monceri tarafından yapıldı. İtalyan heykeltıraş Canonica'nın 1925-1928 arasında ülkesinde bitirdiği anıt, vapurla İstanbul'a getirilerek bugünkü yerine konuldu. Taksim Anıtı, ilk Sarayburnu'na 1926 yılında dikilen, ilk Atatürk anıtlarından biridir.

Kemer biçimindeki anıtın Harbiye yönündeki yüzünde, başkumandan gıysileri içinde Mustafa Kemal Paşa 23 Ağustos 1922'de başlayan taarruzu idare ettiği Kocatepe'ye çıkarken gösterilir, Tünel'e giden İstiklal Caddesi'ne bakan yönünde, solda Atatürk sağında İsmet İnönü, ortada da Fevzi Çakmak askeri üniformasıyla görülür. Dar yüzlerde sancaklı asker heykelleri vardır.

TAKSİM GEZİSİ

Taksim Gezisi'nin eski adı İnönü Gezisi'ydı. Parkın bulunduğu alanın büyük bölümünde Topçu Kışlası bulunmaktaydı. 1940'da Topçu Kışlası istimlak edilerek kaldırıldı. Gezi yerine ağaçlar, yeşillikler, çiçekler dikildi. Mermer parmaklıklar ve mermer merdivenler yapıldı. İstanbul Belediyesi şehir uzmanlarından Prof. H. Prost'un hazırladığı kapsamlı imar hareketi, Vali ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar'ın başkanlığında yürütüldü. Buna göre 31 Mart olaylarında önemli ölçüde zarar gören ve futbol karşılaşmaları için kullanılmaya başlanan Topçu Kışlası tümüyle yıkılıp, yerine sonradan Taksim Gezisi adını alacak İnönü Gezisi inşa edildi. 1944'de Taksim Gezisi'nin Taksim Meydanı'na bakan ön kısmına dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün at üzerindeki heykelinin kaidesi inşa edildi ancak heykel hiçbir zaman dikilemedi.

TAKSİM MAKSEMI

Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi'nin köşesinde yer alıyor. Taksim Suyu tesisleri 1731'de tamamlandı. Daha sonraki laveler ve düzeltmelerle 1839'da son şeklini aldı. Suyunun şehre dağıtıldığı yer olan Taksim Maksemi sekiz köşeli küfeki taşından bir gövdeye ve yine piramidal sekiz köşeli bir çatıya sahip.

Kültür Sarayı'ndan AKM'ye

1969 yılında Kültür Sarayı adıyla açılan bina, yapıldığı zaman dünyanın dördüncü, Avrupa'nın ise ikinci büyüklükteki sanat merkeziydi.

İstanbul'da Batılı anlamdaki sanat etkinlikleri için bir yapıya duyulan gereksinim 1930'ların başlarında belirdi. Tepebaşı'nda iki ahşap ve eski tiyatro binası dışında bu tür etkinlikler için kamuya ait bir yer yoktu. Kültür Sarayı'nın yapımı Belediye Başkanı Lütfü Kırdar tarafından gündeme getirildi. Biri büyük opera binası, diğeri açık hava tiyatrosu olmak üzere iki merkezin inşasına karar verildi ve uluslararası yarışma açıldı. Yarışmayı kazanan proje İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik zorluklardan ötürü uygulanamadı. 29 Mayıs 1946'da, mimar Feridun Kıp ile mimar Rükneddin Güney'in hazırladığı, daha küçük tutulmuş projenin uygulanmasına geçildi. 1953'de Bayındırlık Bakanlığı'na devredildi. Bakanlık, opera binasını genişletip bir kültür sitesine dönüştürmeyi öngördü ve

projenin yöneticiliğine Hayati Tabanlıoğlu'nu atadı. Bina, Nisan 1969'da bitirilerek Kültür Sarayı adıyla kullanıma açıldı. Elektrik, havalandırma ve sahne düzeni 60'lı yılların en modern olanaklarıyla donatıldı. O günün kistaslarıyla dünyanın dördüncü, Avrupa'nın ikinci büyüklükteki bu çağdaş sanat merkezinin açıldığı günkü maliyeti 93 milyon liraydı.

27 Kasım 1970'te Arthur Miller'in ünlü eseri Cadi Kazanı oynanırken çıkan yangında yapının büyük salonu ve sahnesi hasar gördü. Topkapı Müzesi'nden alınarak IV. Murad adlı oyunun temsili nedeniyle üst fuyede sergilenen IV. Murad'a ait birçok tarihi eşya kayboldu ve yandı. Onarımı için zamanın parasıyla 130 milyon lira harcandı. 6 Ekim 1978'de Atatürk Kültür Merkezi adıyla açıldı.

Bir Balo Gecesi, İbrahim Çallı, 75x80 cm., Özel Koleksiyon

31 MART,
6-7 EYLÜL,
KANLI
PAZAR VE
1 MAYIS
1977.
OLAYLI
MEYDAN
KİMLİĞİ
TAKSİM'İN
KADERİ
OLDU

7 Eylül günü Beyoğlu... Sokaklardan geçmek, kırılan cam, çerçeve ve yağmalanan mallar yüzünden imkansız hale gelmişti...

6 Eylül 1955 günü gazetelerde, Atatürk'ün Selanik'teki evine bombalı saldırı yapıldığı haberi çıktı. 6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan gece önce Taksim'de toplanan insanlar, daha sonra Beyoğlu'nun ara sokaklarına dağılarak, ellerindeki demir çubuklarla azınlıkların dükkanlarının kepenklerini kırdı ve mallarını yağmaladı.

Taksim'in kanlı tarihi

31 MART 1325

Osmanlı tarihinde son ayaklanma "31 Mart Vak'ası" olarak bilinir. Olay rumi takvime göre 31 Mart 1325'de başladı (miladi takvimdeki karşılığı 13 Nisan 1909'dur). Ordu içindeki huzursuzluklar, mektepli-alaylı sürtüşmeleri 31 Mart'ta hazırlayan olaylar arasındaydı. Mart ayına gelindiğinde herkes bir ihtilal beklentisi içindeydi. Olayın ilk işaretlerinden sayılan gelişme Yıldız Sarayı'na bekleyen Arap ve Arnavut sarıklı askerlerinin oluşturduğu tabura Anadolu gençlerinin alınmasıyla yaşandı. Türk askerleri dövülerek kışladan atıldı. Bunun üzerine Yıldız Sarayı'nun yanında iki gün süren çatışmalar yaşandı. 29 Mart'ta Arap ve Arnavut askerler Taşköprü'ye nakledilerek olay kapatıldı. 6 Nisan 1909'da Serbest gazetesi başyazarı Hasan Fehmi Bey Galata Köprüsü üzerinde kurşunlanarak öldürüldü. Hasan Fehmi'nin 8 Nisan gününde düzenlenen cenaze töreninden sonra ihtilal beklentisi iyice arttı.

31 Mart olayının (miladi takvimle 13 Nisan) patlak verdiği 12 Nisan'ı 13 Nisan'a bağlayan gece Taksim Kışlası'ndaki avcı taburuna bağlı askerler subaylarını ağaçlara bağlayıp silahlı olarak kışladan çıktı. Sabaha doğru "Ey kahramanlar şeriat elden gidiyor, ne duruyorsunuz?" diyerek önlerinde yeşil bayrak açan hocalarla birlikte Meclis-i Mebusan'ın önünde toplandılar. Kısa zamanda Aya-sofya, Babiali, Sultanahmet civarında 5-6 bin asker ve sivil de onlara katıldı. Hükümet üyeleri tek tek istifa etti. İttihatçı subaylar ve mebuslardan yakalananlar ayaklanmacılar tarafından öldürüldü. Ayaklanmanın İttihat ve Terakki'ye karşı olduğu ilk günden belli olduğu için cemiyetin İstanbul'daki liderleri ortadan kayboldu, bazıları yurtdışına kaçtı. 18 Nisan'da Hareket Ordusu Komutanı Hüseyin Hüsnü Paşa Dedeoğlu'ndan çektiği telgrafta, ordunun meşrutiyeti güçlendirmek için geleceğini bildirdi. 19 Nisan gecesi Hareket Ordusu Yeşilköy ve Bakır-

köy'ü işgal etti. 24 Nisan günü İstanbul'ın işgali başladı. Taksim Topçu Kışlası'nı teslim almakla görevli Muhtar Bey, avcı askerlerinin açtığı ateşle öldü. Taksim Kışlası topçu atışlarıyla iyice tahrip edildikten sonra teslim alınabildi. Daha sonra bütün ayaklanmacılar kendilerini bastırarak üzere kurulan Hareket Ordusu'na teslim oldu. Sıkıyönetim ilan edildi. Ayaklanmacıların önderleri ölüme mahkum edildi.

6-7 EYLÜL 1955

6 Eylül günü İstanbul'daki gazetelerde, Atatürk'ün Selanik'teki evine bombalı saldırı yapıldığı haberi çıkınca, Kıbrıs sorunu yüzünden zaten gergin olan hava iyice sertleşti. Hava karanırken çeşitli yerlerden gelen gruplar Taksim'de toplanmaya başladı. Birkaç saat içinde iyice büyüyen kalabalık Beyoğlu sokaklarına daldı, ellerindeki demir çubuklarla gayrimüslimlere ait dükkanların kepenklerini, camlarını kırarak yağmaladı. Evler, kiliseler ve mezarlıklar da saldırılardan nasibini aldı. Ordu ancak gece yarısından sonra olaylara hakim olabildi. Ertesi gün Taksim'den Tünel'e kadar uzanan yoldan geçmek olanaksızdı, dükkanların içinden çıkarılan kumaşlar caddeyi boydan boya kaplamıştı, etraf kırık dökük eşyalarla doluydu. Kiliselerden hala duman yükseliyordu. Olaylarla ilgili olarak 6 bin kişi gözaltına alındı, bir süre sonra 3 bini serbest bırakıldı. Yüzlerce kişi dört ay boyunca Selimiye Kışlası'nda tutuklu kaldı, sonunda mahkemeye çıkarıldılar ve beraat ettiler. Hükümet o gün zarar görenlere 68 milyon lira tazminat ödedi. Olaylar sonrasında ilan edilen sıkıyönetim İstanbul'da 279 gün sürdü.

6-7 Eylül olayları 27 Mayıs 1960'dan sonra Yassıada mahkemelerinde yeniden gündeme geldi. Mahkeme, olayların İzmir ve İstanbul'da aynı zamanda başlamasının, göstericilerin aynı tür tahrip araçları kullanmasının, yetkili kişilerin olaydan kısa süre önce İstanbul'dan ay-

rılmış olmasının, 6-7 Eylül'ün bir tertip işi olduğunu kanıtlandığı görüşündeydi. Adnan Menderes ise duruşmalar sırasında, olayların tertip olmadığını, bu tür bir olayın daha önceki hiçbir hükümetin başına gelmediğini, o nedenle önlem alınmasının imkansız olduğunu savundu.

6.FİLO DEFOL

Amerikan 6. filosunun İstanbul'a geldiği günün akşamı 15 Temmuz 1968'de solcu örgütlerin oluşturduğu "eğitim kurulu" toplandı, yapılacak eylemleri ele aldı, bildiri ve miting değil ama bir dizi eylem konusunda görüşbirliğine vardı. Toplantı dağılırken polis 11 kişiyi gözaltına aldı. 17 Temmuz akşamı polis, Gümüşsuyu öğrenci yurdunu bastı. Çıkan çatışmada 47 kişi yaralandı, 30 kişi gözaltına alındı, baskın sırasında pencereden atılan Hukuk Fakültesi öğrencisi Vedat Demircioğlu ağır yaralandı. Türk Solu dergisi, 23 Temmuz 1968 tarihli sayısında daha sonra olup bitenleri şöyle anlatıyor:

Haber İstanbul'da bir bomba gibi patladı. Duyan herkes Teknik Üniversite'ye koştu. Gelenler polis tarafından yerle yer edilen demir kapının üzerine basarak içeri giriyor ve iki taşın arasında bir sopyala raptedilmiş pankarta bakıyordu. "Kardeşimizin kanunu takip et" pankartının arkasında kan izleri metrelerce uzuyor ve bir kan gölüyle bitiyordu. Kulakları kulağa haberler yaylıyordu "miting saat 12'de, Dolmabahçe'ye yürünecek," diye. Bütün gençlik yurt avlusunda toplanıyordu. Dağ Başını Duman Almış marşı söyleniyor, hep bir ağızdan "Kahrolsun Amerika" sloganları atılıyordu. Bu sırada avluya asılmış olan hoparlörden yürüyüşün saat 13'de başlayacağı, yürüyüşü Teknik Üniversite Öğrenci Birliği'nin ve İTÜTOBT'nun düzenlediği ve onların direktifiyle hareket edileceği bildiriliyordu. Yürüyüşler kısa bir tartışmadan sonra durdular. Beklediler. Hasan Yalçın avlu kapısının keten damına çıkmıştı. Elindeki megafonla konuşuyordu: "Hareketlerin belli bir disiplin içinde ve örgütlü olarak yapılması gerekir. Aksi takdirde başın şansı yoktur. İçimizden bazı anarşistler çıkıp sizleri aşın hareketlere itmek isteyebilirler. Böylelerine iltifat etmeyiniz. Örgüt disiplinine uyunuz." Gençler sustu bekledi. Harun Karadeniz geldi, konuştu: "Arkadaşlar hareketi yöneten örgütler olarak, içerde oturduk, meseleyi enine boyuna görüştük. Her ihtimali hesaplayarak şu karara vardık ki, yürüyüş Dolmabahçe'ye değil, Taksim'e yapılmalıdır. Biz üç-beş Amerikan denizcisine değil, en geniş anlamıyla emperyalizme karşıyız. Ve emperyalizmi tel'in etmek için Taksim'e yürüyeceğiz. Aramıza anarşistler karışmış olabilir, onların tahriklerine kapılmayın, örgütlerinizin direktifine uyun." Harun'un konuşmasından sonra gençler Taksim'e yürüdüler. Sloganlar şunlardı: Bağımsız Türkiye, Kahrolsun Amerika, Amerikalı it evine

git, Tanklarıyla toplanırsa gelseler bile bağımsız olacak Türk'ün ülkesi.

Taksim Anıtı'na varıldı, çepeçevre sarıldı ve bayrak yarıya çekilerek nutuklar atıldı. TÜOB adına Harun Karadeniz, FKF adına Osman Arolat... Miting bitmişti. Miting tertipçileri yurda dönüleceğini söylediler. Konuşan yönetici şöyle diyordu: Bugünkü hareketimiz burada sona ermiştir. Bugün Dolmabahçe'ye inilmeyecektir. Hareketi düzenleyen örgütler olarak arkadaşları disiplin içinde yurda dönmeye davet ediyoruz, içimizde bulunan anarşistler Dolmabahçe'ye inmek üzere sizleri tahrik edebilirler. Onlara uymayın. Örgüt disiplinine karşı gelenler ihanet içindedirler, haindirler." Soğuk bir hava esti. Küçük bir grup, flamlarıyla yurdun yolunu tuttu. Gece dövülen arkadaşlarının hesabını sormak isteyen kitle kalakalmıştı. Kararsızdı. Birden Taksim Anıtı'nun kaidesine bir genç fırladı. "Arkadaşlar" dedi "biz buraya nutuk dinlemeye gelmedik. Biz ta Beyazıt'tan Teknikli kardeşlerimizle Dolmabahçe'ye inmeye geldik. Orada kadınımla, kızımızla saldırılara gerekli dersi vermeye geldik, kimse bizi boş laflarla yolumuzdan alıkoymaya muktedir olamayacaktır. Hedefimiz Dolmabahçe'dir. Yürüyelim arkadaşlar." Kalabalık dalgalandı, heyecan yükseldi. "Dolmabahçe'ye Dolmabahçe'ye" sesleri Taksim'i çnlattı. Gençler yürüdüler. Gür bir ses bağırıyordu: "Ölenler dövüşerek öldüler, güneşe gömüldüler, vaktimiz yok ölenlerin mateminin tutmaya, akın var, akın, güneşe akın, güneşi zaptedeceğiz, güneşin zaptı yakın."

Böylece kalabalık Dolmabahçe'ye indi, Amerikan denizcileri kendilerini motorlara attılar, kalabalık giderek arttı, yakalanan Amerikan erleri ve malzemeleri denize atıldı, saatler ilerledikçe halk da protestoya katıldı, öğrenciler yurlarına döndü, ama halaktan 2-3 bin kişi birikti.

Olaylar 7 saat sürdü, saat 21'de polis geldi, kalabalık coplanarak dağıldı.

KANLI PAZAR

10 Şubat 1969'da 6. filo yine geldi. Filonun geçen gelişinde ağır yaralanan Vedat Demircioğlu da ölmüştü. Solcu örgütler bir protesto haftası düzenlediler. 16 Şubat mitingi daha çok bir işçi yürüyüşü olarak tasarlanmıştı. Beyazıt'ta toplanan kalabalık Taksim'e doğru yürüyüşe geçti. Yaklaşık 30 bin kişilik yürüyüş kolunun bir bölümü Taksim alanına girildiğinde kalkanlı polisler, yürüyüş kolu ile alandakilerin arasına girerek diğerlerinin girişine engel oldu. Alanda kalan insanların üzerine mermiler, taşlar, sis bombaları yağmaya başladı. Kalabalık panik içinde kaçışa başladı. Duran Erdoğan ve Turgut Aytac öldü. Yusuf Küpeli daha sonraları Kanlı Pazar'ı şöyle değerlendirecekti: "Kanlı Pazar adıyla anılan İstanbul'daki yürüyüş, diğer gençlik ve işçi kuruluşlarıyla birlikte hazırlandı. Amaç Amerikan emperyalizmini ve 6. filoyu protesto etmektir. Taksim'e giren dar yokuşun ağzında polis yürüyüş kolunun önündeki ufak parçayı gericiilerin tuzağına bırakıp, kalan kısmı da kendisi dağıttı. İki kişi öldü, yüzlerce kişi de yaralandı ve Taksim'de miting yapılmadı. Bu başarısızlığın çeşitli nedenleri vardı. Bir ke-re koskoca yürüyüş kolunun savunmasını sadece bir grup FKFL'i genç üstlenmişti. Hazırlıkları kendilerinden sayıca çok üstün olan silahlı gericiileri alt etmeye yeterli değildi. Sendikacılar ve diğer gençlik temsilcileri kendi gruplarını hazırlamamışlardı. İkinci olarak 25-30 bin kişilik kitleyi gören yöneticiler, kitlenin hazırlıksız olduğunu düşünmeden büyük bir rehavete kapıldılar. Öte yanda böylesine silahlı bir saldırı beklemiyorlardı. Bu kalabalığın hiçbir zaman dağıtılamayacağını hesaplamışlardı. Hesapları yanlış çıktı."

Kanlı Pazar'ın bilançosu iki ölü ve yüzlerce yaralı oldu. Alana toplanan göstericilerin üzerine kurşun, taş ve sis bombası yağdı.

Kanlı Pazar'da açılan ateş ve insanların yaşadığı panik, 1 Mayıs 1977'nin provası gibiydi.

90 SONRASI TAKSİM MEYDANI İLK SİVİL CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMASINA VE TEL'İN MİTİNGLERİNE SAHNE OLDU

Meydanın yeni kimliği

Gerek dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın gerekse İslamcılarının düzenlediği Bosna mitinglerinde, sık sık tekbir getirildi ve "Ordu Bosna'ya" diye bağırıldı. 90 sonrasında Taksim Meydanı'nda yapılan her tür mitingin baş kahramanları hep MHP'liler oldu. Meydan artık 80 öncesi muhalif kimliğini çoktan kaybetmiş, hükümet güdümlü bir meydana dönüşmüştü.

Taksim Meydanı 12 Eylül öncesinde giderek güçlenen siyasi bir kimlik kazandı, daha çok muhalif bir kimlikti bu. 12 Eylül sonrasında ise bir süre sessiz kalan meydan, 90'lı yıllarda yine siyasi anlam kazanmaya başladı ama bu sefer muhalif değildi. Bulgaristan'ı Tel'in ve Ata'ya Saygı mitingleriyle, hükümetlerin yörüngesine girmişti. Gösterilere kapalı olan meydanda özel izin alınarak mitingler düzenlendi. 90 sonrasında Taksim Meydanı'nda halkın katılabileceği sivil etkinlikler, 1994'ün Cumhuriyet Bayramı'nda ilk kez olduğu gibi, milli günlerde düzenlenen pop müzik şöenlerini izlemek ve yine milli sevinç günü olan milli maçlar sonrasında elinde Türk bayraklarıyla alanı doldurmak oldu.

HAZİRAN 1989 BULGARİSTAN'I TEL'İN MİTINGİ

AKM'ye asılan büyük pankartta, "Bulgaristan Türklüğü Yokedilemez" yazıyordu. Fatih Sultan Mehmet'in posterini taşıyan bir grup, Taksim'den Rus Konsolosluk'u na yürümek istedi, ancak polis engelledi. Katılım büyüktü, bol bol "Katil Jivkov" sloganı atıldı. Almanya'dan dönen Cem Karaca ve Turgut Özal'ın manevi evladı Naim Süleymanoğlu da katılanlar arasındaydı.

13 ŞUBAT 1993 ÖZAL'IN BOSNA MİTINGİ

Taksim Meydanı'nda Turgut Özal'ın isteği üzerine düzenlenen Bosna Hersek mitingine konuşma yapmak üzere davet edilen siyasi parti liderlerine söz verilmeyeceği miting sırasında bildirildi. YDP Genel Başkanı Hasan Celal Güzel bunun üzerine, "bu Bosna Hersek'e destek mitingi değil, Özal'a destek mitingi, Özal şova dönüştü" dedi. 300 bin kişinin katılacağına açıklandığı mitinge katılanların sayısı 10 bini bulmadı. O gün meydanda bulunanların çoğunluğu MHP'liydi. Sık sık "ya Allah, bismillah, Allahükerber", "Ordu Bosna'ya" diye bağırıldı. Özal'ın konuşmasından sonra "sev dünyayı" şarkısı çalındı ancak yayın yuhalamalar üzerine kesildi. Miting bittikten sonra önde mehteran arkada Cumhurbaşkanı Özal, eşi Semra Özal ve diğerleri Plevne Marşı eşliğinde Harbiye Askeri Müzesi'ne kadar yürüdü.

28 ŞUBAT 1994 ATA'YA SAYGI MİTINGİ

27 Mart yerel seçimleri öncesi herkes RP'nin maskesini düşürme çabası içindeydi. Diğer yandan DEP'e ilişkin huzursuzluklar dile getiriliyordu. Tam bu sırada RP'nin Bosna için topladığı yardımları Mercüme aracılığıyla "hiç ettiği" tartışmaları patlak verdi. Ata'ya Saygı Mitingi bu şartlar altında düzenlendi. Çiller mitinge DEP ve RP dışında herkesin davetli olduğunu ima etmişti ama MHP dışındaki muhalefet partileri katılmadı. Mitingde Alparslan Türkeş Çiller'in yanındaydı. Çiller konuşurken dönemin belediye başkan adaylarından Zülfü Livaneli omuzlar üzerinde, sloganlarla meydana girdi. Bu gösteriden bir süre sonra, yani 2 martta DEP'li 6 milletvekilinin dokunulmazlığı kaldırıldı ve meclis çıkışında tutuklandı.

İSLAMCILARIN BOSNA MİTINGİ

10 Nisan 1994'de Gorajde'deki katliam sonrasında Taksim'de kendiliğinden oluştuğu söylenen büyük bir gösteri düzenlendi. Yeşil renkli, üstünde Kelime-i Şehadet yazan bayrakların yanı sıra RP bayrakları da göze çarpıyordu. RP'liler daha sonra bu gösteriyle ilginç bir şekilde "ne yapalım herkes bayrağını kapıp gelmiş" diyecekti. Taksim'deki bayrak direklerine, metro inşaatında kullanılan dev vincin ucuna da yeşil bayraklar asıldı. Gösteri öncesinde çok sayıda polis Atatürk Anıtı çevresine dizilerek, anıtı koruma altına aldı. Meydanda kalabalığın çevrelediği otobüsün üzerinden konuşmalar yapıldı. Konuşma yapanlar arasında Abdurrahman Dilipak da vardı.

29 EKİM 1994 CUMHURİYET ŞÖENİ

Cumhuriyetin kuruluşunun 71'inci yıldönümü ilk defa yeni bir anlayışla ve patlama yaptığı söylenen pop müzik yıldızlarının büyük desteğiyle düzenlendi. Alanı dolduranların hep birlikte söyledikleri İstiklal Marşı'ndan sonra dönemin İstanbul Valisi Hayri Kozakçoğlu bir konuşma yaparak "Dünya durdukça Atatürklük ölmeyecek, bu bayrak inmeyecek" dedi. Saat 16'da başlayan konserde başlangıçta üç hilal bayraklı ve elleriyle bozkurt işaretleri yapan gruplar çoğunlukta idi. Daha sonra meydan sıradan konser izleyicileriyle doldu. Sunucular Neco ve Cem Özer'di, "En büyük Türk" diye bağırıldılar, seyirciler "Atatürk" diye karşılık verdiler. Aralarında İbrahim Tatlıses ve Orhan Gencebay'ın da bulunduğu 62 şarkıcının katıldığı konser, gece geç saatlere kadar devam etti.

DÜNYA MEYDANLARI

● ÇİN: TIANANMEN MEYDANI

Pekin'in en büyük meydanı Tiananmen 18 Nisan 1989'dan itibaren öğrenci gösterilerinin merkezi oldu. İlk gün 2 bin kadar üniversiteli bisikletleriyle geldikleri meydanda, oturma eylemine başladılar. Gençler basın özgürlüğünün sağlanmasını, eğitime daha fazla para ayrılmasını istiyorlardı. 21 Nisan'da Tiananmen'de bu kez 100 bin kişi toplandı. Nisan ayının başında ölen Komünist Partisi eski liderlerinden Hu Yaobang'a ağıt yakıldı. Göstericilere ertesi gün yenileri katıldı. 27 Nisan'da 150 bin üniversiteli, polis engeline rağmen yeniden demokrasi sloganlarıyla meydanı doldurdu. 4 Mayıs'ta, meydandaki öğrenciler Çin'deki ilk öğrenci eyleminin 70'inci yıldönümünü kutladılar. 13 Mayıs'ta açlık grevi başladı, katılanların sayısı 3 bini buldu. 18 Mayıs'ta 1 milyon kişi, açlık grevindeki öğrencileri desteklemek için Tiananmen Meydanı'na çıktı. Gorbaçov'un ayrılmasından sonra, 3 Haziran gecesi tanklar meydana girdi, ordu Tiananmen Meydanı'ndaki eylemi kanla bastırdı.

● ALMANYA: POTSDAM MEYDANI

Berlin Duvarı'nda 1989 sonbaharında delikler açılırken, Doğu ve Batılılar Berlin'in kalbi sayılan Potsdam Meydanı'nda buluştu. Ortalıkta bir karnaval havası vardı, şampanyalar patlıyor, herkes birbirine kucaklaşıyordu. 21 Temmuz 1990'da bir duvar daha yıkıldı Potsdam Meydanı'nda. Bu The Wall konseri için meydana yapılan simgesel bir duvardı. Konserin sonlarına doğru ışık gösterileriyle birlikte yıkılan duvar, Berlin Duvarı'ndan çok, insanların kendi etrafına ördüğü duvarları simgeliyordu. Bir rock opera olan The Wall konserine Roger Waters başta olmak üzere Cyndi Lauper, Sinead O'Connor gibi şarkıcılar, Scorpions gibi gruplar, Ute Lemper gibi tanınmış tiyatrocular da katıldı.

● SOVYETLER: KIZIL MEYDAN

1918'den sonra Sovyet yönetiminin merkezi olarak kullanılan Kremlin, güneyde Moskova'ya, doğuda da bütün gösterilerin simgesel merkezi olan Kızıl Meydan'ı açılıyor. Eskiden Kızıl Meydan, Moskova'yı Rusya'nın başlıca şehirlerine bağlayan karayollarının kavşağında yer alıyordu. Şehirdeki bütün önemli olaylar Kızıl Meydan'da olup biterdi. Komünizm döneminde 1 Mayıs ve 7 Kasım'da Sovyet ordusu burada resmi geçit yapar, meydan kırmızı bayraklarla dolardı. Sovyetler Birliği'nin çözüme döneminde de muhalif gösteriler için kullanılmış, 1991'de Boris Yeltsin televizyonda Gorbaçov'un istifasını istedikten sonra, Kremlin duvarının önünde gösteri yapan 300 bin kişiye katılmıştı.

● FRANSA: CONCORDE MEYDANI

Zafer Takı'yla sona eren Zafer Yolu'nun geçiş yolu üzerinde olan Concorde Meydanı tarih içinde çeşitli adlarla anıldı. 1795'de de bugünkü adını aldı. Fransa tarihinin önemli olayları Concorde Meydanı'nda yaşandı. 14 Temmuz 1792'de Bastille'in ele geçirilip mahkumların serbest bırakılmasından sonra, cumhuriyet bu meydanda ilan edildi. Ocak 1793'te Kral XVI. Louis ve Marie-Antoinette bu meydanda giyotinle idam edildi.

TAKSİM MEYDANI'NIN GEÇMİŞİNDEN TARTIŞMALAR DA HIÇ EKSİK OLMADI

Polemiklerin meydanı

Bülent Ecevit, dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in suikast uyarısına rağmen, 3 Haziran 77'deki mitingini iptal etmemiştir.

Taksim'in tarihinde öyle olaylar var ki, sırt yıllardan beri çözülebilmemiş değil. AKM, ya da eski adıyla Kültür Sarayı'nın, döneminin en modern yangın söndürme tertibatına sahip olmasına rağmen, 1977'de Ecevit'e karşı düzenlenecek bir suikast konusunda Demirel'in yazdığı gizli mektup, 1 Mayıs 77'de alanda çıkan olaylarda 34 kişinin ölümü, 1994'ün aralık ayında The Marmara'nın kafesinde patlayan bomba ve Onat Kutlar'la Yasemin Cebenoğlu'nun ölümü... Bütün bu garip olayların hemen hepsinin ortak bir özelliği var, her şey olup bittikten, açılan davalar sonuçsuz kaldıktan sonra ortadaki bir söylenti kaplamaya başlıyor: "Olayın görünen yüzünün arkasında başka bir şey, başka bir oluşum var. Ulaşılmak istenen başka bir hedef var."

Siyasetin olduğu yerde polemik olmaz mı? Hele orası Türkiye ise, hele orası Taksim gibi siyasi bir meydana. Nasıl bir zamanlar 1 Mayıs yürüyüşleri üzerinden rejim elden gidiyor tartışmaları yapıyorduyorsa, şimdi Taksim Camii üzerine benzer tartışmalar yapıyor.

KÜLTÜR SARAYI YANGINI

27 Kasım 1970 gecesi bugünkü adı AKM olan Kültür Sarayı'nda Arthur Miller'in "Cadı Kazanı" adlı oyunu sahnelenirken bir elektrik kontağından çıkan kıvılcım, sahne perdelerini tutuşturdu. Kolay alev alan panoların

yanmaya başlamasıyla yangın hızla büyüdü ve iki saatte Kültür Sarayı'nı harabeye çevirdi. Yangını izleyen günlerde bakımsızlık, ihmal, itfaiyenin geç gelmesi, yeterli su bulunmaması vb. türden haberler gazeteleri kapladı. Yangının üzerinden iki yıla yakın bir süre geçtikten sonra, Marmara ve Eminönü gemilerinin sabotajcıları ile birlikte Kültür Sarayı'nı yakanların da yakaladığı duyuruldu. Yakalananlar bir grup sendikacı, işçi ve öğrenciydi. Davaya savcının iddianamesini geri çekmesi ve sanıkların beraatini istemesiyle sonuçlandı.

BASINDA YANGIN

Kültür Sarayı yangını basında da çok tartışıldı: İlhan Selçuk, 6 Aralık 1970'te Cumhuriyet'teki yazısında, yetkilileri suçladı: "Kültür Sarayı neden yandı? Besbelli komünistlerin işi bu. Bazı gazeteler günlerden beri sabotajdan söz açıyorlar. Gerçi kalemler bu işi olsa olsa komünistlerin yapacağını ima ediyorlar. Zaten nerede bir yangın olsa bilin ki komünistlerin marifetidir.

(...) Devlet Tiyatrosu koskoca bütçeyle Anadolu'ya yöneleceğine İstanbul'un Kültür Sarayı'na abanır; bölge tiyatrolarını geliştireceğine sarayların lüksüne bağlanır, doğusu kapkarlık bir Türkiye'de Taksim ile Beyoğlu arasında döner. Oysa İstanbul'da İstanbul halkına kapılarını açan yirmiden fazla tiyatro vardır. Bunlar durup dururken ve Şehir Tiyatrosu İstanbul'un

gerçek sahibiyken, İstanbul Kültür Sarayı'nı hırslı genel müdürlerin rekabetine kurban etmek ve sonunda koskoca binanın yanmasına yol açmak, suçun en büyüğü değil midir?

Biz yirmi üç yılda bir Kültür Sarayı yaptık.

Bir Kültür Sarayı'nda iki genel müdür vardı.

Ama yangın düğmesine basacak bir adam yoktu. Eğer bir genel müdür bulundurup, yangın düğmesine basabilecek iki adam tutsaydık Kültür Sarayı yanmazdı."

Mümtaz Soysal ise, 1975'te Milliyet'e yazdığı bir yazıda, sanıkların beraatlerini eleştiriyordu: "Şimdi Adalet Partisi'nin İstanbul senatör adayı olan bir eski orgeneral kendi sıkıyönetim komutanlığı dönemine rastlayan bir davanın beraat etmiş sanıkları için "onların masumluğuna hala inanmıyorum" diyor. Aynı davada mahkemenin beraat kararını onaylamış olan Askeri Yargıtay'daki başsavcı da şimdi emekliye ayrılmış eski bir asker hukukçu sıfatıyla "yasal organlarına saygılı olmayan adayın adaletle gölge düşürdüğünü" söylüyor.

Söz konusu dava "sabotaj davası" diye bilinen davadır: Marmara gemisi ile Kültür Sarayı'nun yanışı ve Eminönü gemisinin kuru havuzda suya gömülüşü.

(...) Askeri Yargıtay'ın eski başsavcısı "iddianame güçlü delillere bağlanmamıştı" diyor. Delil olarak, sanıkların

itiraflarıyla bilirkişi raporundan başka bir şey yokmuş. Görgüye dayanan tanık ya da bu nitelikte herhangi bir delil ileri sürülmemiş. İtirafın nasıl alındığını ise artık çok iyi biliyoruz.

(...) Yargılama sırasında, soruşturma enine boyuna genişletildiği halde başkaca bir delil bulunamamış, öyle ki mahkemedeki askeri savcı yardımcısı bile sonunda sanıkların beraatini istemiş.

Şimdi beraatleri Askeri Yargıtay kararıyla kesinleşen bu kişiler hakkında "suçsuzluklarına inanmıyorum" demek düpedüz "suç"dur."

ECEVİT'E SUİKAST UYARISI

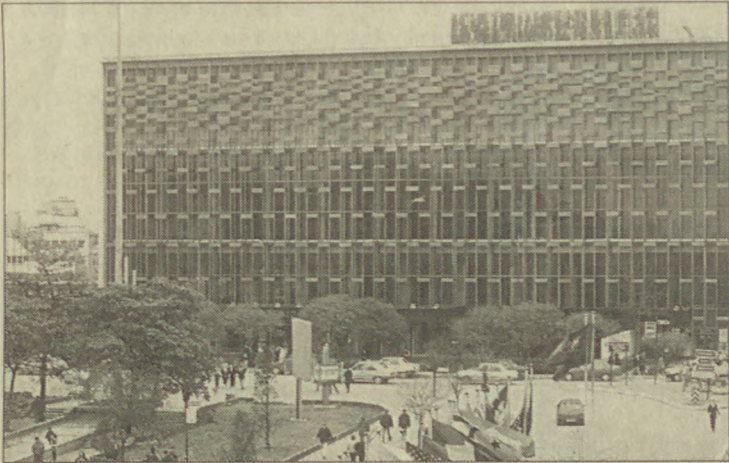
CHP lideri Bülent Ecevit'in "karaoğlan" söylemiyle yükseldiği dönemlerdi, 3 Haziran 1977'de Taksim'de bir miting düzenleyecekti, mitinge katılmıyorken yüksek olmasa bekleniyordu. Dönemin başbakanı Süleyman Demirel 2 Haziran 1977'de Bülent Ecevit'e şu mektubu yazdı:

"CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 3 Haziran 1977 günü İstanbul Taksim Meydanı'ndaki CHP mitingi sırasında, Sheraton Otel'i'nin üst katlarındaki odalardan birinden uzun namınlulu ve dürbünlü bir silah ile ateş edildiği, bu teşebbüsün 29 Mayıs 1977 günü İzmir Çiğli Havaalanı'nda cereyan eden olayla birlikte 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda vukua gelen olaydan cesaret alan, iç barışı büyük ölçüde sarsabilecek kanlı tertiplere karar veren ve ayrıca 5 Haziran 1977 tarihinde yapılacak olan seçimlerden bir fayda ummayan, seçimlerin yapılmasını arzulamayan veya seçimlere gölge düşürmek isteyen illegal komünist-terörist örgütlerin yanısıra, memleketimizi iç meselelerle uğraştırmak isteyen yabancı kuruluşların ve uluslararası tehdit teşekküllerinin muhtemel suikast ve sabotaj eylemleri ile özellikle vazifelenirilmiş kimseler tarafından yapılmak istendiği alınan haberler meyanındadır. Keyfiyetten bilgi edinilmesini ve konunun üzerinde önemle durularak gerekli tedbirlerin alınmasını ve gereğinin ifasını rica ederim."

Ecevit bu mektuba rağmen meydana çıktı, katılım beklendiği gibi yüksekti. Demirel 10 yıl sonra Hürriyet gazetesine şunları söyleyecekti:

"İhbar devletin istihbarat teşkilatından geldi. Olmaz böyle şey deyip de geçilecek bir olay değil. Gezini bırakım, doğru Sayın Cumhurbaşkanına gittim. Dedim ki, böyle bir durum vardır, siz devletin başısınız, biz bunun gerekli tedbirlerini alacağız. Sizin bilginiz olsun. Sonra ben size danışıyorum: Bunlar büyük meseleler, ben bunu Sayın Ecevit'e de bildireyim.

Çünkü olabilir ki, kendisinin de alabileceği bir tedbir vardır. Herkes kendisini benim yerime koysun, böylesine önemli bir konuda ne yapılırdı? Yani seçimin hararetili noktasındasınız, devletin istihbarat teşkilatı size gelip, bu kağıdı masanızın üzerine koyuyor.."

Bugünkü AKM, 1970 yılında yandı. Yangınla ilgili olarak yakalananlar, dava savcısının iddianamesini geri çekmesinden sonra beraat ettiler.

Bitmeyen cami kavgası

Taksim Camii Kültür ve Sanat Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Fevziye Değerli, Taksim'e cami projesini Anıtlar Yüksek Kurulu'nun imzalamasından hemen sonra inşaatı başlanacağını söylüyor.

Metin YÜKSEL

Başbakan Necmettin Erbakan'ın Ramazan ayında Taksim parkında kurulan çadırda yaptığı konuşmadan sonra uzun süre Türkiye'nin gündemini meşgul eden Taksim Camii ile ilgili tartışmalar, önümüzdeki günlerde yeniden hızlanacağı benziyor. Aslında bu tartışmalar yeni değil. Cami yapılınsa mı, yapılmasın mı tartışmaları 1970'li yıllara dayanıyor.

O yıllarda Taksim'e cami yapmak amacıyla bir dernek kuran bir grup vatandaşın öncülüğünde başlatılan çalışmalar 1980 yılında Bakanlar Kurulu'nun Taksim'e camiye onay vermesiyle hızlandı. Cami çalışmalarını yürüten dernek Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında imzalanan bir protokolle Fransız Konsolosluğu'nun yanında bulunan ve Vakıflar'a ait olan boş arazi Taksim Camii'ne tahsis edildi.

12 Eylül ihtilalinden sonra bir süre gündemden düşen Taksim Camii, Bedrettin Dalan ve Nurettin Süzen'in belediye başkanlığı yaptığı dönemlerde de gündeme geldi. Ancak o yıllarda bu konuda somut bir adım atılmadı. Başta Anıtlar Yüksek Kurulu olmak üzere birçok sivil kuruluş tarihi su sarnıçını gerekçe göstererek, derneğin cami yaptırma girişimlerine karşı çıktı.

1993 yılında AP eski Milletvekili Fevziye Değerli'nin aralarında bulunduğu bir grup aydın, Taksim Cami Sanat ve Kültür Vakfı'nı kurarak Taksim Camii projesini yeniden gündeme getirdiler. Bugüne kadar yapımı konusunda somut bir adım atılmayan Taksim Camii, RP'nin iktidara gelmesinden sonra yeniden tartışma konusu oldu. Tartışma, caminin yapılacağı yer konusunda yoğunlaştı. Bir grup, caminin Fransız Konsolosluğu'nun hemen yanındaki boş arsaya yapılmasını savunurken RP'ye yakınlığıyla bilinen çevreler ise caminin gezi parkına yapılması yönünde görüş bildirdiler.

Bazı İslamcı aydınlar Taksim Camii'ne yönelik karşı kampanyayı eleştirmekle birlikte, caminin yerinin önemli olmadığını, yapılacak caminin modern Türk mimarisi dikkate alınarak yapılması gerektiğini belirttiler. Beyoğlu Belediye Meclisi Taksim Camii'nin Fransız Konsolosluğu'nun yanındaki araziye yapılmasını öngören projeyi onayladı. Beyoğlu Belediyesi tarafından onaylanan proje İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde de RP, ANAP ve DYP'li üyelerin ittifakıyla onaylandı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Camii'yle ilgili tartışmalara şimdilik katılmıyor. Belediye Taksim Meydanı'nın tümünü kapsayan bir düzen-

leme çalışması başlattı. Projenin ihalesini alan firma çalışmalara başladı. Cami projesi de çevre düzenleme projesinin içerisinde yer alacak. Proje, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun onayını aldıktan sonra işleme konacak.

Taksim Camii Kültür ve Sanat Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Fevziye Değerli, Taksim Camii'yle ilgili tartışmaları anlamsız bulduğunu söylüyor ve "Biz bu caminin yapılması için 20 yıldır çalışıyoruz. Geçmişte bu kadar siyasi polemik konusu yapılmamıştı. Bugün neden bu kadar tartışma konusu yapıyor anlamıyorum" diyor. Değerli, Taksim Camii'nin yerinin belli olduğunu, 1980 yılında Bakanlar Kurulu'nun Fransız Konsolosluğu'nun yanındaki araziye cami yapılmasına izin verdiğini, dernek olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden bu arazinin tahsis iznini aldıklarını söylüyor.

Taksim Camii Kültür ve Sanat Vakfı'nun sözcüsü yere cami yaptırmak için çalışmalarını sürdürdüğünü söylüyor. "Biz bu araziye genişletmek için orada birçok bina satın aldık ve alanı büyüttük. Büyükşehir Belediyesi'nin Taksim Meydanı'nı düzenleme projesi buraya içine alıyor. Cami buraya yapılacak. Anıtlar Yüksek Kurulu'nun projeyi onaylamasından sonra inşaatı başlayacağız" şeklinde konuşuyor.

Beyoğlu, bölgesi 1994'den beri kentsel SİT kararıyla bölge ölçeğinde korunmak isteniyor. Ancak koruma amaçlı imar planı bir türlü yapılamıyor.

FOTOGRAF: SEBATTI KARAKURT

HALKA AÇIK İLK PARK

Kamuya açık park kavramı Osmanlı başkentine 1860'larda girdi. 1864'de Taksim-Pangaltı yolu inşa halindeyken Taksim'deki Hıristiyan mezarlıklarının Şişli'ye taşınmasıyla boşalan alana bir bahçe yapılması düşünüldü. Osmanlı başkentinde türünün ilk örneği olan Taksim Bahçesi'nin tamamlanması 5 yıl sürdü. Kusursuz bir dikdörtgen olan park, simetrik yapıdaydı. Tamamlandıktan sonra Taksim Bahçesi Pera halkının en gözde gezinti yeri haline geldi. Yaz mevsiminde parkta her öğleden sonra müzik çalınır, İstanbul'a turneye gelen Fransız ve İtalyan toplulukları operetler oynardı. Parktaki bu atmosferi polis gayet ahlakdışı bulmuş olmalı ki, müslüman kadınların parkta araba içinde veya yaya olarak dolaşmalarını yasakladı. 19'uncu yüzyılın sonunda ve 20'inci yüzyılın başındaki Osmanlı başkentinin hızla gelişen semtlerinde doğal bir işlevsel ayrışma oluşmuştu. Pera, Batı tarzı bir kültür, eğlence ve alışveriş merkezi haline gelirken, Taksim ve Maçka'nın boş tepeleri yer yer kışlalarla donatıldı. 1900 yılına gelindiğinde Pera, Taksim ve Pangaltı'nın bütün ana caddeleri boyunca büyük ve lüks apartmanlar yer almaktaydı. Taksim ve Maçka'nın sirtlarında yeni yerleşime açılan bölgelerde neoklasik üslup yaygınlaşmış. Bu yeni imajı Osmanlı ordusunun Batı düzenine göre yeniden yapılanmasının simgesi haline gelen büyük kışlalar getirmişti. Taksim'deki iki kışla 1860'larda Abdülaziz devrinde inşa edildi. Yıldız Sarayı civarındakiler Abdülhamid devrinde yapıldı. Boğaz'ın çıplak tepelerine kurulan bu devasa binalar 19'uncu yüzyılda başkentini imajında her yerden görülen bir nirengi noktası oldu.

(Değişen İstanbul, Zeynep Çelik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları)

Bir kent profili olarak Taksim

İstanbul Mimarlar Odası eski Başkanı ve Mimar Sinan Üniversitesi öğretim görevlisi **Oktaç Ekinci**, Taksim'deki yoğun trafiği yeraltına gizlemenin çözüm olmadığını, rampalı tünel girişleriyle Taksim'deki kentsel dokunun delik deşik edileceğini ve Taksim'in Aksaray'a benzeyeceğini söylüyor. Ekinci'yle **Hürriyet Uymaz** görüştü.

Taksim Meydanı düzenleme projesi ihalesine karşı çıktınız. Neden? Meydan yeni bir düzenleme istemiyor mu?

İstiyor elbette. Özellikle metro istasyonu artık yeni bir durum demek. Günde birkaç milyon kişi, kentin başka yönlerine gitmek için de bu ana istasyonu kullanacağından, meydan artık İstanbul'un kitle ulaşım sisteminin odak noktası haline geliyor. Bu bile, yeni bir düzenleme için yeterli ve zorunlu neden. Hatta geç bile kalıyor.

Peki, proje ihalesi bu amaca hizmet etmiyor muydu?

kilenebilecek, dahası hem bölgeyi hem de tüm kenti etkileyebilecek bir alandır.

Yani, proje ihalesinde bu gözetilmedi diyorsunuz...

Evet. Yasal yükümlülük de yerine getirilmedi ve bundan kaçıyor. Beyoğlu 1994'den bu yana kentsel SİT kararıyla bölge ölçeğinde korunmak isteniyor; ama ne Beyoğlu Belediyesi ne de Büyükşehir yönetimi 3 yıldır Koruma Amaçlı İmar Planını yaptılar. Oysa Koruma Yasası, en geç bir yılda yapılacak diyor. Ama buna uyulmuyor ve genel plan yapıp, Taksim'in yeni işlevi, ulaşım ilişkileri, alt yapı bağlantıları ve kültürel tanımı bu alana bağlı bir bölgesel ilişki zınarı içinde belirlenmeden, sadece meydanı ele alan ve bilim dışı önermeleri de içeren bir proje gündeme getiriliyor.

Bu bilim dışı önerme dediğiniz cami midir?

Sadece cami değil. Örneğin, proje ihalesi için belirlenen yedi büroya dağıtılan şartnamede, trafiğin yeraltına alınması önerisi var. Bu öneri hangi ulaşım etüdüne ve hangi şehircilik araştırmasına dayalı belli değil. Önemli olan, bu meydan kentin motorlu araç trafiğinin düğüm noktası olmaktan kurtaracak, yeni ve daha geniş kapsamlı ulaşım alternatiflerini araştırmaktır. Bu da ancak sadece meydan ve yakın çevresini değil, tüm bölgeyi ve Beyoğlu'nu içerecek bir planlamayla etüdü edilebilir. Belki de o zaman Taksim'in trafikten arındırılması olanağı da bulunabilir. Kaldı ki bu kadar yoğun bir trafiği yeraltına gizleyerek de sorunu çözemezsiniz. En azından, araçları yeraltına sokacak rampalı tünel girişleriyle Taksim'deki kentsel dokuyu delik deşik edip parçalayacaksınız. Taksim Aksaray'a benzeyecek. Bu olacak iş değil!

Ya cami? Meydan projesinde sözü geçmiyor...

Geçmiyor ama meydana cami önermeyen mimarın bu ihaleyi kazanma şansı baştan yok ediliyor. Çünkü, yine ihale şartnamesinde, meydan için ne düşünüldüğüne dair bir ön rapor, ücret teklifiyle birlikte istendi. Yani, önce rapora bakılacak ve eğer mimar camiye de düşünceğini önceden belirtmişse, sonra oturulup ücret pazarlığı yapılacak. Bu bile, meydanı düzenleme niyetinin ardında yatan siyasal beklentiyi göstermesinin dışında, şartnameyi düzenleyenlerin de mimarlıktan ve şehircilikten ne kadar uzak olduklarını gösteriyor. Çünkü, bir kentsel tasarım çalışmasında projenin nasıl olacağı önceden bilinemez ve rapor edilemez. Bu ancak araştırma, etüd, sentez ve karar aşamalarıyla, çalışmanın sonunda belli olur...

Ya Taksim Meydanı'nın geçmişi ve İstanbul açısından taşıdığı anlamlar...

Kent tarihi bakımından en önemlisi bir "su uygarlığı" var. Taksim adı, şehir suyunun Beyoğlu bölgesinin değişik semtlerine buradan "taksim" edilmiş olmasından geliyor. Bugün İstiklal Caddesi'nden meydana çıkarken soldaki taş Osmanlı yapısı, ünlü Taksim Maksemi'dir. Yani kentin suyu kuzeydeki bentler ve Sarıyer bölgesindeki kaynaklardan buraya gelir ve maksemdeki lüleli bir sistemle çeşitli yönlerde dağıtılırdı. Sözüünü ettigini binayı, Sultan I.

Mahmut 1730'ların başlarında yaptırmış. O dönemde dünyada sadece bazı Avrupa başkentlerinde benzer bir su altyapısı var. Yani Taksim, tek başına bu özelliğiyle bile İstanbul'un bir uygarlık meydanıdır. Nitekim Koruma Kurulunda da bu tarihsel zenginliğin hemen yanına yapılmak istenen camiye yıllarca karşı çıktı ve biliyorsunuz Kurul Başkanı Prof.Dr. Semavi Eyice'yi de oldukça incittiler. Oysa sayın Eyice, genel olarak Taksim'de camiye karşı değildi, sadece tarihi su yapılarının korunmasından yanaydı.

Cami isteyenler, Taksim Kışlası'nın camisi vardı diyorlar ve bu yeni projeye referans veriyorlar.

Bu da tabii çok ilginç bir arayış. Bu kışla, İstanbul'daki diğer kışlalar gibi aslında Osmanlı'daki batıllaşma hareketinin ürünüdür. Eski Yeniçeri ocağı yerine, Nizam-ı Cedid, yani yeni bir düzende, Avrupa gibi bir düzenli ordu kurulmasının mekansal karşılığı olarak da kışlalar yapılmıştır. Taşkılla, Maçka Kışlası, Rami Kışlası gibi. 19. yüzyılın ürünü olan bu kışlaların da elbette ki birer küçük kışla camisi vardı. Şimdi, Türkiye'deki batıllaşmaya yıllardır karşı çıkan ve klasik Osmanlı'ya öykünen bir siyasi-ideolojik anlayışın, tamamen siyasi amaçlarla belirlenen Taksim'e cami pojesine dayanarak ararken tutup vaktiyle irticacı, yani şeriatçıların dış bileedikleri batı kültürüne ait bir kışla binasına sarılmaları çelişki değil mi?

Peki, o kışla neden yıkılmıştı?

Aslında ilk yıkılışı sanıldığı gibi şimdiki Taksim Parkı'nı yapmak için değildi. Bu da çok önemlidir; Taksim Kışlası ünlü 31 Mart gerici ayaklanması sırasında tahrip olarak yıkılmıştı. 1908'de, aralarında Mustafa Kemal'in de bulunduğu Hareket Ordusu İstanbul'a girip gerici ayaklanmayı bastırmaya çalışırken, çatışmalar ve karşılıklı top ateşleriyle Taksim Kışlası da bir enkaza dönüşmüştü. Sonra bu kışlaların orta avlusu stadyum haline getirildi ve Cumhuriyet'in ilanından sonra da aynı işlevde kullanılarak fiilen Taksim Stadı oldu. 1941 yılında da Dolmabahçe'den yükselen Kadırgalar Vadisi yeşil alan kuşağının Taksim'deki son düzenleme yeri olarak bir park ve gezi alanı haline getirildi. Taksim Topçu Kışlası'nın 1908'deki tahribatından beri bekleyen yıkıntıları da bu düzenlemede kaldırıldı.

Bugün için sizin Taksim'e yönelik önerileriniz?

Tarihi su maksimi ve bitişindeki eski otopark alanı için 1994'de Mimarlar Odası'ndaki çalışmalarımızda bir "açık hava müzesi" önerisi geliştirmiştik. Kentin özellikle Osmanlı dönemindeki su uygarlığının belgelendiği ve sergilendiği mevcut Maksim binası ve buna bağlı tarihi yapılarla çevrelenmiş bir tarih parkı gibi. Sonra zaten buradaki arkeolojik sondaj kazılarında Bizans ve Osmanlı dönemine ait kalıntılar da çıktı. Bu önerimiz böylece daha da güç kazandı ve bence üzerinde durulmalı. Meydan da ancak bölgesel ölçekli ve koruma amaçlı bir planlama ve bununla ilişkili bir yeni ulaşım etüdü ve planlamayla ele alınmalıdır. Bu yapılmadan, en doğrusu şimdilik hiç dokunmamaktır.

Nazmi Ziya'nın fırçasından 30'ü yılların Taksim Meydanı.

Cörüntüde ediyordu ama özünde kesinlikle değil. Bir kere bilimsellikten uzaktı ve yasal da sayılmazdı. Birincisi, bu meydan Beyoğlu SİT alanının içinde ve SİT'in en önemli yerlerinden biri. Koruma yasamız, bir bölge SİT ilan edilince, o bölgedeki her türlü yeni kentsel düzenlemenin ancak "Koruma Amaçlı İmar Planı"na bağlı olarak yapılmasını şart koşar. Bu, aynı zamanda şehircilik biliminin de bir gereğidir. Çünkü bölgesel korumada, o bölgenin tüm dengelerinin, kentsel ve kültürel değerlerinin ve aralardaki ilişkilerin bir plan bütünselliği gözetilerek imar görmesi vazgeçilemez bir temel ilkedir. Bu örnekte de Taksim tek başına değildir; bütün Beyoğlu SİT alanının bir parçasıdır. Hatta kültürel, ulaşım, ticaret vb. nedenlerle de İstanbul ölçeğinde kararlar da et-

BULUŞMA MEKANLARI, HEYKELİ, PARKI, FİSKİYELİ HAVUZU, KAĞIT MENDİLCİLERİ, ŞİPŞAKÇILARI...

Bu meydana hayat var

Aşk, kan, dram, intikam... 32 kısım tekmi birden bu meydana. Üstelik, porno sinemalarındaki biletçilerin, afiş panosunun önünde bekleyenlere bağırdığı gibi: 'Geç, geç, geç... Devamlı, devamlı...' Dur, durak bilmeden 24 saat yaşayan bir meydan.

Ersan ÖZER

Günün her saati 'Kanlı Pazar' kalabalığı yoktur elbet ama, yine de araç insan trafiği hiçbir zaman durmaz Taksim Meydanı'nda. Örneğin sabahın üçünde bile Atatürk Anıtı'nın önünde birilerini bekleyenleri görürsünüz mutlaka. Belki bekleyen gündüz görebileceğiniz türden, yakınında karanfil, 'Rumuz Goncağül'ün mektup arkadaşı gibi biri değildir, muhtemelen 'saati 5 milyona' anlaşığı hayat kadınınun yolunu gözlemektedir ama olsun. Birileri orada yine de birilerini bekler işte.

Taksim'in merkezinde olduğundan değil de bu 'vazgeçilmez randevu yeri' özelliğinden dolayı meydanın kalbi Atatürk Anıtı'dır ya zaten. 'Anıtın önünde saat 1'de' randevulaşılır. İster ayakta durun, isterseniz çiçekleri 'koruyan' demirlerin üzerine oturun. Gelip geçen de çoktur, arkadaşınız geç kalsa bile güzel kızlara, afili delikanlılara, 'marjinal tiplerle' bakarken vakit geçer. Hatta belki o sırada anıtın 'sahibi' Sü-lün Osman'ın amcaoğlu Faruk Bey'le, Kayserili uyanık vatandaşın pazarlığına şahit olma şansınız bile var. Fena mı, geç kalan arkadaşınızı sitemle değil, hoş bir hikayeye karşılırsınız.

Meydanın kalbi filan dedik ama anıtın 'pelikül kaderi' maalesef hep 'yardımcı oyuncu'luktur. 'Esas oğlan' hep önde duran gurbeteki Sivaslı Eşref, Kasımpaşa'da 'vatani görevini yapan' de-

niz eri Sinan, tatildeki Yunanlı Hristo, akrabaları ziyarete gelen Edirneli Öztürk ailesidir. Atatürk Anıtı arka planda, fon ve de şahitlik görevi üstlenir, İstanbul ziyaretçilerine.

Gerçi anıt hep hatırlanır, çelensiz bırakılmaz hiçbir zaman. O gün illa ki 'bir şeydir' işte. Ya Kabotaj Bayramı, ya SSK Emeklileri Derneği kuruluş günü, yahut AIDS'le Savaş Gönüllüleri'nin kampanya başlangıcıdır... 'Allah'ın kutlama günü' bitmez zaten de, en kötü ihtimalle ülkedeki gelişmelere göre, ya 'Atatürkçü düşünenler', ya da Alman Dazlaklarını protesto eden ülküçüler gelir siyah çelenk koyar Atatürk Anıtı'na...

ÇIPLAK GÜNEŞLENEN YOK!

Anıtın önünde buluşanların çoğu İstiklal Caddesine doğru gider ya, 'önce bir soluklanıp, çayla, iki muhabbetin belini kiralım' diyenler Taksim Parkı'na uğrar öncelikle. Acelesi olanlar Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nin önündeki beyaz sandalyeli, park manzaralı 'çay bahçesine', vakitten yana sıkıntısı olmayanlar ise Gezi Otel'i tarafındaki kırmızı sandalyeli, Boğaz manzaralı olan 'bahçe'ye gider. (40 yıl sonra nostalji yapmak için bu yazıyı kullanınlara not: Parkın 1997 yılı itibarıyla durumu hiç de özelem duyulacak kadar parlak değil.)

Hani şu Avrupa menşeli; çimlenlerin üzerine uzanıp güneşlenen yarı çıplak, hatta çıplak kızların olduğu, ve de bir daha hatta, kimilerinin çevreye aldırmandan partnerleriyle seviştiği 'hoş' fotoğraflar vardır ya, işte o fotoğraflara Türkiye'deki en uygun 'tesisler' Taksim Parkı'nın çimlenleridir bir bakıma. Ama 'maalesef' bırakın o tür görüntüleri, banklarda cıveleşen onca sevgili olmasına rağmen öpüşenine bile neredeyse rastlanmaz burada. Zaten çimlenlere giyinik de olsa uzanmak kimin haddine, Büyükşehir Belediyesi tek tek çimleni, çiçeği, börtü böceği korumaya almış, 'yasak levhalarını' da kondurmuştur sağa sola.

Anıtın önünde buluşanlara dönecek olursak, karınları aç olanların, özellikle cebindeki parası sınırlı olup da karnı aç olanların uğrak yeri, İstiklal'in girişindeki (Heykel'e göre, Atatürk'ün meclis kıyafetiyle olduğu, iki yanında, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak mı yoksa Kazım Karabekir mi artık, bir Paşa'nın durduğu tarafın karşısındaki) büfeleridir.

Sıraselviler Caddesi'ne doğru uzayan bu büfelerde tavuk yahut et döner, Mc Donald's'inkiler gibi kuru kuru değil, ekmeği köftenin yağına 'bandırlmış' hamburger, cebinizdeki para 6 haneyi aşmıyorsa en azından bir kaşarlı tost yiyebilir, karnınızı doyurabilirsiniz. Bir de 'dip not': Sucuklu, kaşarlı kaşık tostun arasına domates konulup da, -niye öyle dendiği bilinmiyor ama hoş bir ad olduğu kesin- 'Yengen' adıyla anılan 'tostgillerden' sandviçin mucidi bu büfelerdir.

EN SIKIŞIK BÖLÜM

Şişli istikametine doğru, (yani heykeldeki Atatürk'ün, başı kalpaklı, cephe kıyafetli olduğu tarafta) buluşma mekanları arasında heykelden sonra ikinci popüler 'nokta' olan Postane, günün her saati ille de uzun kuyrukları eksik olmadığı telefon kulübelere, bira içildiğinden meydanın ayrıcalıklı mekanlarından Borsa, genelde 'ciks hemşehrilerimizin takıldığı' Mc Donald's vardır. Burası insan trafiğinin en sıkışık olduğu bölümdür. Çünkü otobüs durakları, yemek mekanları, telefon kulübelere gibi 'stratejik' önem taşıyan yerler burada hiçbir fedakarlıktan kaçınılmadan, 'itinayla' biraraya getirilmiştir.

Bir de tramvay durağının hemen önündeki "modern tuvalet"ten bahsetmek gerek. Kullanımı az, seyreden fazla olan bu

Beyoğlu'ndan Taksim'e tramvayla çıkışın değişmez görüntüsüdür, arkaya asılmış, her an düşmek üzere olan çocuklar.

tuvalet sayesinde dünyada tek "tuvalet döven millet" ünvanını kazandı. Tuvaletin kapısı para atıldığı halde açılmadığı zaman ankesörlerden daha beter yumrukları. Üzerinde "Kullanma süresi 20 dakikadır. Süre dolduğunda kapı otomatik olarak açılır" yazar ama bugüne kadar "uygunsuz bir manzaraya" şahit olunmamıştır.

Buraya kadar anlatılanlar hep meydanın sınırları gibi aslında. Yine heykele göre, eli sancaklı Kurtuluş Savaşı 'meçhul askeri'nin baktığı yön Taksim Meydanı'nın asıl "meydan" olan yeridir. Bu yazının yazıldığı sıralarda (Joker için yazıyoruz ya, onun için böyle demek gerekiyor; bu ek dosyalanacak, bilmem kaç yıl sonra açılıp 'tekkik edilecek'...) metro inşaatı devam ettiğinden tam ortada, 'bu metro neyin nesidir acaba?' sorusuyla meraktan gözüne uyku girmeyen takriben 3 kişiye hizmet için açılmış bir

'Metro Tanıtım Merkezi' var.

Merkezin girişine yapılan yeni fiskiyeli havuzun ise yeniliğinden ötürü ziyaretçisi bol. Bu havuzun şu an için çok önemli bir işlevi var. Fiskiyeden çıkan sulara doğru bakarak 'Yav, bu su kaç metreye fıskırıyor acaba?' ge-yiklerinin çevrilmesine fırsat veren havuz, İstanbul ahalisinin muhabbet sıkıntısına çare bulmak için yapılmış adeta. Havuzun çevresindeki yeşil alana yeni yeni çiçeklendirme ve çimlendirme çalışmaları yapıldığından 'yasak levhaları' konmamış. Bu durum yeni muhabbet konuları yaratmıyor değil: 'Arkadaş tamam çiçek yok ama madem ekmişin, yaz suraya bir 'Tohumlara basmayın!'. Bu millet girer, ezer kayrayı.' Bu konuşmaya şahit olan şahıs, uğradığı 'dumur şokunu' atlatmak için otobüs duraklarından kalkan ilk vasıtaya atlayıp, olay mahallinden hızlıca uzaklaşmıştır.

Taksim'de adım başı bir restorana, hamburgerciye, köfte ve dönerciye çarpar insan.

BİR MÜNASİP ZAMANDA, MESELA SAAT ONDA

Taksim Meydanı "randevu mekanları"nın başında Atatürk Anıtı gelir. Burası daha çok İstanbul'da "fevlelütü" eski olmayanlar arasında popülerdir. Buluşulacak insan "randevu yeri" olarak sayılan "noktaları" bilmiyorsa son olarak, sese biraz da aşığılama tonu katarak, "E, Atatürk Heykeli'ni biliyorsun herhalde" denir. "Randevu Top 10"da heykelden sonra postane gelir. Burasının otobüs ve dolmuş duraklarına yakın olması popülerliğinin en önemli sebebidir. Ayrıca telefon kulübelerine yakın olması da bir avantajdır. Gelmeyen arkadaş, bir yandan "randevu noktası" da kolaçan edilerek aranır, artık ya bulunur, ya da "akıbeti" hakkında bilgi sahibi olunur.. AKM'nin önünde ise daha çok halkımızın "entel kısmı" buluşur. Beyoğlu'na uzaklığından dolayı genelde direkt AKM'ye gidenler burayı tercih eder. Bir de arabayla alınacaklar bu noktada bekler. Otel, Etap Marmara'yken tabiiyet değiştirmiş ve "The Marmara" olmuştur ama randevucular için orası hala "Etabın öni"dür. Gerçi böyle denir ama asıl buluşma noktası otelin bitişindeki Osmanlı Bankası'nın önüdür. Hava yağmurluysa Casino'nun girişine sığınılır. İnsan trafiği fazla olmadığından beklerken, ya otele gelen turist otobüslerinden inenleri (lüks otel diye olsa gerek, genelde müşteriler yaşıdır, bokmanın hiç keyfi olmaz) seyredersiniz ya da Kazancı'nın başındaki heykel gibi "seyrin" ne olduğu konusunda kafa yorarsınız.

MEYDANDAKİ EKMEK KAVGASI

Meydanın satıcıları arasında en eski olanları anıtın önündeki "şipşak Polaroid"çilerdir. "Curbet kuşları", her nasılsa fotoğraf makinasız tatile çıkanlar, İstanbul'a "şöyle bir uğrayıp" geçenler burada fotoğraf çekilir. Arka plana ya heykel alınır ya da İstiklal'in girişi. Kimileri heykelin önünden eksik olmayan çelenklerden aldığı çiçeklerle fotoğraf çekirken "kitch" manzaralar oluşur.

"Polaroidçilerin" en eskisi Necati Baba namı Necati Müftüoğlu'dur. 40 senedir heykelin önünde fotoğrafçılık yapan "Baba" son 12 yıldır Polaroid kullanıyor. Müftüoğlu, mesleğe ilk başladığı yıllarda ciftini 2,5 lira'ya çekerken şu an tek fotoğraf 250 bine çekiyor.

Taksim Meydanı son iki yıldır kağıt mendil satan çocukların işgali altındadır. Bunların bir kısmı sadece sorup, olumsuz yanıt aldığında hemen uzaklaşır. Tehlikesizdirler. Bir diğer kısmı da önce mendilleri yüze doğru uzatarak "kurbanın" yanında yürür, ilgisiz kalmaya devam edenlerin ise bacalarına "koola" misali yapıp zor anlar yaşatır. Genelde İstiklal'in girişinde elinde kötü sandıklarla gezinen boyacı çocuklar vardır. Gözleri sürekli ayaklardadır. Spor ayakkabıyla dolaşanlara dahi "Boyasın mı abii?" diye sorarlar.

Postane tarafında ise otobüs biletçileri ve "jeton-telefon kartçılarının" yanısıra yabancılara sigara, puro ve pipo tüünü satan tezgahlar vardır. Tarlabası'na doğru, meydanın tam köşesinde ise "Kara Kuvvetleri temsilcileri" satış yapar. Sevgilileri ile buluşmaya gidenler, akşam eve dönenler bu "temsilcilerden" çiçek alır. Çiçekçilerin en yaşlısı Raziya Ana'dır. Onunla pazarlık yapılmaz. "İşine gelirse anacım" deyip, kestirip atar.

Taksim Meydanı denilince akla ilk ne gelir sorusunu sormak anlamsız. Anıtı, tramvayı, fiskiyeli havuzu, Etap Marmara'sı, çiçekçileri, boyacıları, Selpak satan çocukları, postahanesi, turistik amaçlı tuvaleti, parkı, kalabalığı, Taksim bunların hepsidir.

FOTOĞRAFLAR: SEBATTİ KARAKURT

